

Lắng nghe như thế nào?

Mercredi, 13 Avril 2016 06:41

Là giáo viên, các bạn hẳn chẳng còn xa lạ với những khái niệm như dạy học tích cực, dạy học lấy học sinh làm trung tâm, dạy học dự án... Tất cả những phương pháp này cũng cấp cho các bạn những kĩ thuật đã được tích cực hoá vai trò của học sinh trong lớp học. Khiến cho giờ học trở nên sinh động hấp dẫn. Tuy nhiên, hẳn không ít bạn vẫn cảm thấy bất lực khi bắt đầu năm học mới và thì thào với bạn các kĩ thuật kĩ xảo học sinh của bạn vẫn đang phớt lờ đến kĩ thuật hay kiến thức cơ bản của một sự vật mà việc học sinh bị thụ động và cảm hoá. Khi họ cần lời, tất cả học sinh đều im phăng phắc. Chúng dường như tuân phục một cách vô điều kiện.

Vậy cái gì làm nên sự hấp dẫn của những giáo viên ấy? Vậy đâu là điều cốt lõi của dạy học? Bí ẩn gì nằm bên trong một bài giảng thành công? Cái gì làm nên một người giáo viên thực sự?

Có một điều mà có lẽ không ít giáo viên ngày nay đã quên, đó là bạn cần lắng nghe học sinh của mình nhiều hơn. Điều cốt lõi này, bị mất đi dần dần, tiếc thay, lại chẳng phải phát kiến gì mới mẻ và vì thế nó đã bị phần lớn giáo viên lãng quên.

Bạn cần phải nghĩ đến học sinh từ khi đang ngồi đặt những dòng đầu tiên trên giáo án, khi xác định mục tiêu bài học, khi lựa chọn kiến thức trong tâm, khi thiết kế các hoạt động, khi đánh giá kết quả học tập, khi giao bài tập về nhà. Nếu không, khi sự hiểu được học sinh của mình, bạn không thể dạy chúng. Các giáo án được thiết kế sẵn không giúp bạn thành công, thậm chí chúng có thể biến bạn thành một cái máy lười suy nghĩ, bởi không thể có một giáo án chung cho mấy chục triệu học sinh trên khắp cả nước.

Vậy làm thế nào để hiểu học sinh của bạn? Bạn cần lắng nghe chúng nhiều hơn.

Bạn phải lắng nghe từng cử chỉ hành động, biểu hiện của chúng trong lớp học. Có đứa trẻ sẽ không ngừng ngoáy chân tay trong lúc đang rất tập trung và cố gắng ghi nhớ bài học. Có đứa trẻ ngoáy chân tay để thể hiện nỗi sợ hãi mà sau sắc với bạn học cũng như một sự phản kháng ngang ngược đối với giáo viên. Có đứa trẻ ngoáy tay để thể hiện chúng có thể làm được điều gì đó trong khi quí định của lớp học là không được làm ồn. Có đứa trẻ ngoáy tay để thể hiện chúng đã bị ảnh hưởng vào lại bạn không một thời gian quá lâu ngoài sức chịu đựng. Có đứa trẻ ngoáy tay là cần được một khoảng khắc tự do để thư giãn đầu óc. Có vẻ vô lí do để một đứa trẻ ngoáy trong lớp. Bạn cần lắng nghe để nhìn thấy chúng đang thực sự ngoáy vì cái gì.

Đôi lúc, một ánh mắt lơ đãng cũng có thể là dấu hiệu cho những điều thật sự hệ trọng. Chúng có thể đang bước sang tuổi dậy thì, thời điểm mà tâm hồn bị trẻ thường treo ngược cành cây. Cũng có thể chúng đang mang vào lớp học rất nhiều ưu tư về cuộc sống ngoài công trường. Có thể đó là biểu hiện của một lo âu nào đó trong kiến thức khiến chúng nản lòng và mất tập trung. Có thể sức khỏe của chúng đang không được ổn... Làm thế nào để có thể tìm ra cái gì đang ẩn giấu đằng sau ánh mắt ấy, bạn buộc phải lắng nghe.

Đề là một giáo viên thực sự, tầm mắt của bạn phải đủ rộng để không bỏ sót bất cứ một góc nhỏ nào trong lớp học. Thường thì giáo viên hay tập trung ánh mắt vào những bạn học giỏi hoặc những bạn cá biệt trong lớp, và khi đó hoàn toàn bỏ lúc trước những học trò cá biệt. Giáo viên thường bỏ chúng ra ngoài tầm mắt, và chỉ tìm kiếm những trong những học sinh gương mẫu. Phần lớn những học sinh không có gì nổi bật hoặc quá phàm bình sẽ bị coi là những kẻ ngoài lề, và mặt bạn lại tức sát chúng ra bên ngoài tầm quan sát một cách vô thức. Trong suốt khoảng một giờ bạn đang quên đi không tìm kiếm những bạn cá biệt, đã âm thầm nỗ lực để gây ấn tượng với thầy cô, cảm thấy thất vọng bởi dù mình có cố gắng bao nhiêu thì mình cũng chẳng có gì nổi bật vào mắt của thầy cô. Và rồi trong những nguyên tắc vô cùng quan trọng để hiểu học sinh của bạn là hãy mở rộng tầm mắt và mở rộng tâm hồn bạn để bao quát cả lớp học và đón nhận những thay đổi đủ là nhỏ nhất trong mỗi học sinh của bạn.

Nhưng bạn không chỉ cần lắng nghe bằng mắt. Bạn cần nghe bằng tai. Sự thay đổi nào đó trong giọng nói của một học sinh cũng như sự thay đổi của các loại ngôn ngữ trong lớp học có thể là một dấu hiệu cho bạn biết chúng đang nghĩ gì. Khi một đứa trẻ ngày thường luôn phát biểu rất đông đúc, bỗng một ngày trở nên ngạp ngừng, do dự thì có thể có một sự xáo trộn nào đó đang xảy ra trong cuộc sống của nó. Bạn cần phải chú ý. Khi bạn bước vào lớp học, lớp học huyền nào hơn mức bình thường, bạn có thể cần phải dừng lại để phân tích và phân tích xem điều gì đang thực sự diễn ra bên trong... Lắng nghe bằng tai là điều vô cùng cần thiết mỗi khi bạn bước vào lớp học.

Có những khi bạn bước vào lớp học, mọi thứ vẫn diễn ra bình thường, không có xáo trộn gì đặc biệt, không có âm thanh nào làm bạn cảm thấy lo lắng, không có hình ảnh nào gợi nên một điều gì khả lạ, nhưng bạn vẫn có một cảm giác nào đó, một cái gì đó thiếu sinh khí, ảm đạm hơn thường ngày, hoặc căng thẳng, hoặc e ngại... Tất cả những cái, lắng nghe và lắng nghe nhiều hơn.

Là giáo viên, bạn không chỉ cần phải lắng nghe bằng các giác quan, bạn cần phải cảm nhận học sinh của bạn bằng trực giác. Bằng sự quan tâm thường trực, trực giác lắng nghe sâu, lắng nghe bằng tất cả các giác quan, bằng sự yêu thương, thấu hiểu, lòng bao dung, từng ngày từng ngày một bằng lòng mở lòng cho tất cả những điều tốt đẹp của bạn mong mỏi chúng được lan tỏa. Chúng cần biết bao nhiêu người hiểu thấu suy nghĩ của chúng, chỉ ra cho chúng con người bên trong thực sự của chúng, cả con người mặt thiện mà chính chúng cũng không thể hiểu. Khi bạn thực sự lắng nghe sâu, bạn sẽ không cảm nhận được thời gian để nhói nhét kiến thức hay thi thố kĩ thuật. Bạn cảm nhận được trạng thái của bạn, chúng cảm nhận được tâm hồn của bạn. Những sự giao tiếp vô hình đó là cái cần thiết để tạo nên một mối quan hệ bền chặt, một sự tin tưởng sâu xa trong lớp học của bạn.

Nhưng làm thế nào để đưa ra những phán đoán chính xác sau khi đã có đầy đủ thông tin. Như bạn đã biết, đằng sau mỗi dấu hiệu có thể trị giác được, là vô vàn những lí do sâu xa mà bạn không bao giờ có thể biết hết. Vậy làm cách nào để không suy đoán nhầm lẫn?

Nền tảng kiến thức về sinh lí học, tâm lí học, xã hội học sẽ giúp bạn. Tôi vẫn sinh viên sự phạm phải đọc rất nhiều sách để hiểu biết căn cơ con người. Các qui luật của tâm lí, cơ chế của cảm xúc... sẽ giúp bạn hiểu rõ những gì đang diễn ra trong tâm hồn của từng đứa trẻ, và dự đoán trước những gì sẽ diễn ra, cũng như cách để kiểm soát những phản ứng tiêu cực. Kiến thức về sinh lí học giúp bạn hiểu rõ đây là những vấn đề thuộc về thiên bẩm mà bạn cần phải chấp nhận với lòng cảm thông, và đây là những vấn đề xa hơn ảnh hưởng đến hành vi của học sinh mà bạn cần điều chỉnh. Kiến thức về xã hội học sẽ giúp bạn phân tích những luồng ảnh hưởng đa dạng của gia đình, nhà trường, xã hội, bạn bè... Tất cả những ngày tác động đến đứa trẻ, để thông cảm với chúng hoặc cần thiệp để loại trừ tác động tiêu cực. Tất cả những kiến thức này, đều thuộc về bạn, bạn cần phải cập nhật những kĩ thức mới để có thể hiểu học sinh của mình một cách sắc sảo hơn. Nhiều giáo viên đã không tự trang bị những kiến thức nền này, và do đó là lí do tại sao họ luôn cố gắng để đòi hỏi phương pháp, song vẫn không đạt được thành công như ý muốn.

Không có một công việc nào khó khăn như việc nỗ lực để trở thành một người giáo viên thực sự. Ta không có một công thức nào để có thể điều chế ra một giáo viên giỏi. Tuy nhiên, nếu bạn muốn thực sự làm được một điều gì đó cho học sinh của mình, cho sự nghiệp của mình, bạn có thể bắt đầu bằng bài tập lắng nghe. Lắng nghe và hãy

Nguyễn Thị Ngọc Minh

Giảng viên khoa Ngữ văn, Đại học Sư phạm Hà Nội